

Religie, comunitate și Facebook în România

Gheorghe Falcă

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Abstract:

This study aims to tackle issues related to the connection between religion and mass media in relation to the rise of the Internet as a channel of communication. Is the community interested in accessing the online environment in order to deal with religious topics? Are religious cults interested in creating a visible presence online? Where should a line be traced and how easily can the extremes be reached? These are some questions posed while studying religion and new media.

Keywords: Internet; religion; Facebook; communication; freedom; opinion.

Într-o perioadă relativ scurtă, internetul a revoluționat procesul de comunicare inclusiv în domeniul religiei, folosirea acestuia în scopuri religioase fiind un subiect care a stârnit interesul cercetătorilor. Potrivit lui Heidi Campbell, procesul de utilizare a internetului poate fi urmărit în timp, începând cu anii 1980, primele studii speculând importanța internetului ca loc de desfășurare a ritualurilor religioase¹. „Internetul a oferit practicanților religioși noi modalități de a explora credințele și experiențele religioase printr-un număr tot mai mare de site-uri web, camere de discuții și grupuri de discuții dedicate unor diverse probleme legate de credință”². În literatura de specialitate se vorbește despre „trei valuri”³ în cercetarea disciplinară a comunicării religioase prin intermediul internetului. Primul val, apărut imediat după anii 1990, s-a axat pe caracteristicile extraordinare ale internetului, unde religia poate face aproape orice⁴. Al doilea val s-a concentrat asupra unei perspective mai realiste, înțelegându-se că nu

---

¹ Heidi Campbell, Religion and the Internet, Communication Reserche Trends, Volume 25, no. 1, 2006, 4.

² Ibidem.

³Morten T. Højsgaard, Margit Warburg, Religion and Cyberspace, Introduction: Waves of research. In M. Højsgaard & M. Warburg (Eds.), Religion and cyberspace, London, Routledge, 2005, 1-11.

⁴ Idem, 8.

tehnologia, ci oamenii generau această formă de manifestare religioasă, iar al treilea val, la momentul anului 2005, era „chiar după colț, așteptând să apară”⁵.

În toată această perioadă, temele cercetate au fost dintre cele mai diverse, începând cu modul în care religia este utilizată de cultele bisericesti pentru atragerea de noi adepți și terminând cu modul în care religia influențează schimbările politice. Există cercetări din care rezultă că bisericile și cultele religioase folosesc pe scară largă internetul, în încercarea lor de a-și extinde influența și a cuceri auditoriul. Pe de altă parte, în căutarea unor modalități de exprimare religioasă, a unei îndrumări spirituale sau, de ce nu?, a unei terapii religioase, în nume propriu sau sub protecția anonimatului, s-a ajuns la concluzia că oamenii accesează și folosesc mediul online. Exprimarea religioasă nu mai cunoaște bariere legate de spațiu și timp, atitudinile extreme făcându-și simțită prezența. În spațiul virtual au pătruns informații care satisfac până și cele mai excentrice viziuni: grupări religioase extremiste, cyber-rugăciuni, biserici fără pastori. Toate acestea conduc la o instabilitate în ceea ce privește credințele și practicile religioase, producând o încercare de subminare a autorității religioase, de scădere a încrederii populației în Biserică. Biserica încearcă să contrabalanseze acest efect, accesând și utilizând mediul online prin site-uri, blog-uri, pagini de Facebook, Twitter. Într-o societate informațională, în care internetul este folosit pentru plata facturilor, pentru achiziția de bunuri, chiar și pentru a trăi în „Second Life”, mai este necesar să mergem la biserică sau este suficient să avem acces la internet pentru a participa la slujbe sau chiar a ne crea propria religie? Ce rol mai poate juca presa religioasă și cât este de necesară în actualul context? Care este rolul mass-mediei tradiționale în acoperirea religiei? Pentru a răspunde la aceste întrebări vom analiza utilizarea mediului online de către religiile și cultele religioase din România, prin intermediul paginilor de Facebook, dar și feed-back-ul din partea audienței, măsurat în numărul de comentarii, like-uri și share, obiectivul fiind acela de a crea un orizont cât mai exact al percepției acesteia de către public.

În România, libertatea religioasă a fost una dintre marile realizări obținute după revoluția din 1990. Oamenii s-au îndreptat către biserici, putându-se observa o creștere a religiozității, nu doar din punct de vedere personal, al libertății de exprimare, ci și din punct de vedere instituțional, al rolului și influenței bisericii în societate. Această influență s-a făcut resimțită prin mai multe modalități, în funcție de perioadele traversate, de mijloacele

---

⁵ Idem, 9.

alese pentru promovarea mesajului și de publicul cărui i s-a adresat. Religiiile s-au îndreptat spre noile media, în încercarea de a-și extinde mesajul, de a atrage noi susținători și de a crește vizibilitatea.

În era Internetului, bisericile conștientizează faptul că este nevoie de prezența lor în mediul online, pentru că Internetul a devenit un mediu vizibil nu doar în viața laică a oamenilor, ci și în cea spirituală. Religia pe internet a cunoscut o creștere spectaculoasă, fiind un fapt incontestabil. Întrebarea care se pune este legată de impactul pe care acest mediu virtual îl are asupra publicului și mai ales, care este publicul țintă al religiei digitale?

Cu un număr de 9.600.000 de utilizatori, Facebook este cea mai populară platforma de internet din România. Potrivit unei statistici realizate de *facebrands.ro*, în anul 2017, procentul cel mai mare al utilizatorilor de Facebook este situat în rândul populației cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 ani (26,83%), urmat de categoria de vârstă 18-24 ani (21,47%). În ceea ce privește rata de adopție a Facebook, populația cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani înregistrează un procent de 93,19%, comparativ cu următoarea categorie de vârstă, 25-49 ani – 67,39%. Așadar, cifrele relevă faptul că miza cea mai mare este dată de atragerea spre religia digitală a publicului tânăr.⁶

O bună perioadă de timp, Biserica Ortodoxă a fost criticată pentru reticența de care dădea dovadă în promovarea activității prin intermediul Internetului. După 2007, an în care Părintele Daniel a fost ales Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, activitățile de promovare în mediul on-line au crescut în intensitate, iar mass-media a semnalat acest lucru: „Facebook-ul a fost declarat canal oficial de comunicare cu enoriașii”. A spus-o clar și răspicat șeful Bisericii Ortodoxe Române (BOR) recent, în cadrul unei întâlniri la nivel înalt. „Biserica are datoria de a intra pe rețelele de socializare pentru întâlnirea cu omul de astăzi, utilizator de noi tehnologii comunicabile”, a declarat patriarhul Daniel⁷. „Mitropolia Clujului îi încurajează pe preoți să folosească Internetul pentru a-i apropia pe tineri de biserică. Slujitorii Domnului vor comunica pe Facebook cu enoriașii, iar preoții care nu știu să folosească Internetul vor fi chemați la cursuri de pregătire. Așa cum s-au modernizat toate instituțiile, și noi dorim ca Biserica să ajungă mult mai aproape de credincioși și așa să ajungem în mediul online cu o modernizare bună pentru instituție”, a declarat mitropolitul Clujului, IPS Andrei Andreicut, pentru ProTV. „Mai exact, bisericile vor

⁶ <http://www.facebrands.ro/demografice.html>, accesat la data de 9 septembrie 2017.

⁷ <http://www.libertatea.ro/stiri/patriarhul-a-binecuvantat-facebook-ul-biserica-ortodoxa-romana-s-a-conectat-la-internet-1160616>, accesat la data de 10 septembrie 2017.

avea pagini de Facebook, iar credincioșii vor fi invitați să le urmărească postările, blogul și site-ul sau chiar să asculte online slujbele la care nu pot asista”.⁸

În același timp, mass-media a semnalat și acțiunile pe care cultele protestante le-au întreprins pentru a avea vizibilitate pe internet. Într-un articol publicat în anul 2004, Ziarul de Constanța prezenta demersurile cultelor neoprotestante din România de promovare a imaginii prin intermediul mijloacelor postmoderne de comunicare, printre care și Internetul. „Pentru a penetra o «piață» deja ocupată – se cunoaște faptul că un procent însemnat dintre români sunt ortodocși – noile biserici au fost nevoite să dea dovadă de mult dinamism și chiar inventivitate în formele de exprimare. Un exemplu îl reprezintă mulțimea de pagini web create de bisericile neoprotestante de diferite «culori» precum și de organizațiile neguvernamentale care roiesc în jurul lor. Aceasta pare a fi o mișcare câștigătoare în contextul în care Internetul i-a cucerit deja pe destui tineri din România și tinde să devină cea mai importantă formă de comunicare. Baptistii au creat o pagină web cu linkuri ce trimit la aproximativ 100 de «site-uri creștine». Acestea sunt grupate în mai multe categorii: asociații/comunități, biserici, fundații, mass-media, muzică, portaluri. Pe site există linkuri ale posturilor de radio și televiziune Intercer, Vocea Evangheliei, Vocea Speranței, Speranța, Lumina, CNM, ale editurilor Reformatio, Făclia și ale revistelor Pro Logos și Foaia tinerilor. Baptistii au chiar și site-uri cu «muzică creștină», formații de rock, disco și chiar hip-hop creștin: Harfa Evangheliei, Inchinare.go.ro, Partituri creștine, Trinity music”.

Așadar, la momentul actual, marea majoritate a cultelor religioase au făcut un pas înainte în accesarea Internetului. Există site-uri, pagini de Facebook și, implicit, oameni care dau „like” și sunt fani ai unor pagini cu conținut religios.

Religia poate îmbrăca multe forme pe Internet: există pagini dedicate lui Dumnezeu sau Sfintei Fecioare Maria, mănăstirilor, bisericilor, sfinților, martirilor, Bibliei și fiecare dintre acestea au fani. În România, numărul cel mai mare de urmăritori îl deține pagina Părintelui Arsenie Boca <https://www.facebook.com/arsenie.boca/>, cu un număr de 817.516 urmăritori, urmată de Sfântul Nectarie 765.161 fani, Părintele Calistrat

⁸ <http://evz.ro/slujbe-online-si-discutii-cu-preotii-pe-facebook.html>, accesat la data de 16 septembrie 2017.

⁹ <http://www.ziuaconstanta.ro/stiri/eveniment/pocaitii-ataca-pe-internet-28562.html?print>, accesat la data de 10 septembrie 2017.

<https://www.facebook.com/pcalistrat/>, cu 279.973 urmăritori și Sfânta Fecioară Maria <https://www.facebook.com/SfantaFecioaraMariaMai...>, cu 431.056 urmăritori. Locurile religioase au și ele paginile lor, primele două în funcție de numărul de urmăritori fiind Mănăstirea Prislop <https://www.facebook.com/Manastirea-Prislop-103...> cu un număr de 559.073 urmăritori și Sfântul Munte Athos <https://www.facebook.com/athosul/> cu un număr de 538.699 urmăritori.¹⁰

O scurtă incursiune pe pagina de facebook Părintele Arsenie Boca relevă o serie de date.

[Redacted] Cat timp se citește ? Doamne ajuta !
[Îmi place](#) [Vezi mai multe reacții](#)
· [Răspunde](#) · [12 octombrie 2015 la 11:31](#)
[Șterge](#)

Părintele Arsenie Boca Toata viata. Psaltirea se poate citi pe toata perioada anului, in afara de perioada de la Craciun la Boboteaza si de la Inviere la Duminica Tomii. Unii recomanda ca Psaltirea sa nu se citeasca in sambete si duminici. O poate citi oricine, dar se recoma...[Vezi mai mult](#)
[Îmi place](#) [Vezi mai multe reacții](#)
· [Răspunde](#) ·
5
· [14 octombrie 2015 la 11:16](#) · [Editat](#)
[Redacted] Ocrotește-ne Doamne!
[Îmi place](#)
· [Răspunde](#) ·
1
· [11 octombrie 2015 la 18:46](#)
[Șterge](#)

[Redacted] Doamne ajută-ne! Vezi-ne nevoile si ai grija noastră. Mulțumesc.
[Îmi place](#)
· [Răspunde](#) ·
1
· [11 octombrie 2015 la 15:23](#)
[Șterge](#)

[Redacted] DOMNE DA SANATATE LA TOATA LUME LA FAMILIA MEA SI MIE!MULTUMESC DOAMNE.AMIN!
[Îmi place](#)
· [Răspunde](#) · [12 octombrie 2015 la 01:29](#)
[Șterge](#)

---

¹⁰ Pagini accesate la data de 12 septembrie 2017.

Doamne ajuta ne

Îmi place

· Răspunde · 12 octombrie 2015 la 09:37

Șterge

DA ADEVARAT, SINT DE MARE AJUTOR.

Îmi place

· Răspunde · 11 octombrie 2015 la 12:55

Șterge

Doamne ajuta si fi cu noi la orice pas din zi si noapfe si ne pazeste si ne apara Amin !

Îmi place

· Răspunde · 12 octombrie 2015 la 06:48

Șterge

Psalmii sunt mangaierea mea, multumesc Doamne.

Îmi place

· Răspunde · 12 octombrie 2015 la 13:50

Șterge

Doamne ajuta-ne !!!

Îmi place

· Răspunde · 11 octombrie 2015 la 14:06

Șterge

DOAMNE AJUTANE,

Îmi place

· Răspunde · 12 octombrie 2015 la 22:01

Șterge

Sint la mare necaz ,Doamne tatal nostru ..ajutatima ...sa stiu de unde sa citesc Psalmii .

Din biblie ? De unde ?

Din CE carte ? ...[Vezi mai mult](#)

Îmi place

Șterge

Mare șarlatanie s au pre multă prostime

Îmi place

· Răspunde · 12 octombrie 2015 la 08:22

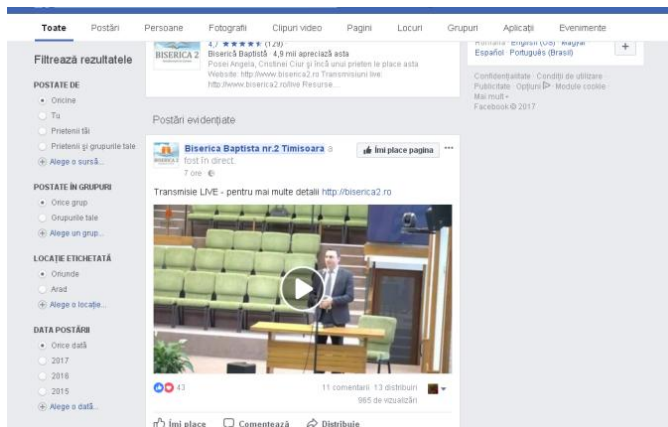
Șterge

· Răspunde · 14 octombrie 2015 la 02:03

Din cele 39 de comentarii existente la categoria psalmi a paginii, am selectat un număr de 15. Dintre acestea, un singur comentariu este negativ, toate celelalte fiind axate pe rugăciuni și mesaje de încurajare. Există și un răspuns din partea Părintelui Arsenie Boca, mai precis a persoanei care

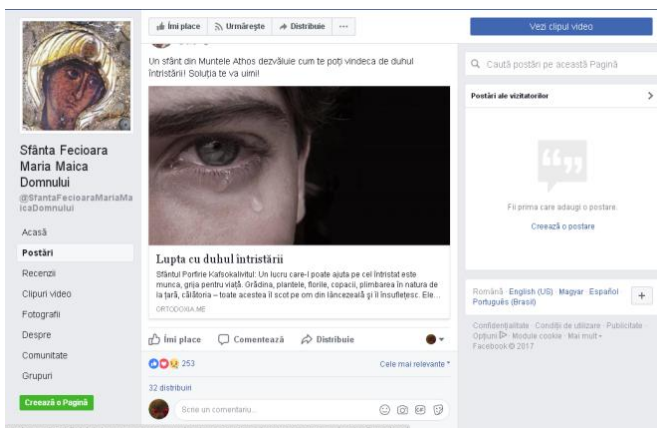
administrează acest cont. Profilul persoanelor care postează, surprinzător, se încadrează la categoria de vârstă de peste 45 de ani. Cu o singură excepție, toate mesajele sunt scrise de femei aflate la vârsta pensiei.

Un alt cont de Facebook, o altă religie. De data aceasta Biserica Baptistă Timișoara nr. 2. Cea mai recentă postare este transmisia live a slujbei de duminică, 24 septembrie 2017, care a înregistrat 40 de like-uri, 12 distribuiri și zece comentarii, toate pline de mulțumiri și rugăciuni.

Fig. 1. Aspect pagina Facebook
Biserica Baptistă Timișoara nr. 2

Sfânta Fecioară Maria Maica Domnului este una dintre paginile care înregistrează un număr mare de urmăritori: 431.355. Pagina este una activă, pe care sunt postate zilnic informații, pe teme dintre cele mai diverse: religioase, de viață și familie, numărul celor care comentează fiind și el pe măsură.

Fig. 2. Aspect pagina Facebook
 Sfânta Fecioara Maria Maica Domnului

Am ales câteva dintre paginile de Facebook ce au ca temă religia pentru a analiza modul de exprimare, conținutul și reacțiile utilizatorilor. Indiferent de opțiuni, paginile religioase sunt caracterizate de pluralism și libertate. Grupurile religioase păstrează legătura cu fanii lor, postează fotografii, filmări, oferă răspunsuri, permit postarea de mesaje, chiar și negative, diseminează vieți ale sfinților, comentează pe baza unor cărți sau publicații, mediatizează acțiuni umanitare, prezintă datini, tradiții și obiceiuri legate de viața religioasă. Social media oferă mult mai mult spațiu pentru angajarea activă în activitățile bisericești pe parcursul întregii săptămâni, nu numai duminicile. Acest tip de comunicare oferă liderilor religioși o putere importantă asupra distribuției de informații și idei în cadrul unei comunități¹¹. Există cercetători care au subliniat că această relație, între religie, liderii religioși și noile media este una „dialectică”¹². Dincolo de aparențe, continuă să existe însă întrebări care caută răspuns, aspecte ce țin de o analiză mai complexă a celor trei entități: religie, comunitate și internet.

¹¹ Judith M. Buddenbaum, *Social Science and the Study of Media and Religion: Going Forward by Looking Backward*, *Journal of Media and Religion*, 1(1), 2002, 13-24.

¹² David Eric John Herbert, Marie Gillespie, *Introduction: Social Media and Religious Change*. In Marie Gillespie, David Eric John Herbert, Anita Greenhill (eds.), *Social Media and Religious Change*, De Gruyter, Berlin, 2013, 2.

Bibliografie:

- Buddenbaum, Judith M., Social Science and the Study of Media and Religion: Going Forward by Looking Backward, *Journal of Media and Religion*, 1(1), 2002.
- Herbert, David Eric John, Gillespie, Marie, Introduction: Social Media and Religious Change, In Gillespie, Marie, Herbert, David Eric John, Greenhill, Anita (eds.), *Social Media and Religious Change*, De Gruyter, Berlin, 2001.
- Campbell, Heidi, Religion and the Internet, *Communication Reserche Trends*, Volume 25, no. 1, 2006.
- Højsgaard, Morten T., Warburg, Margit, Religion and Cyberspace, Introduction: Waves of research. In M. Højsgaard & M. Warburg (Eds.), *Religion and cyberspace*, London, Routledge, 2005.

Surse electronice:

www.facebrands.ro/demografice.html
www.libertatea.ro/stiri/patriarhul-a-binecuvantat-facebook-ul-biserica-ortodoxa-romana-s-a-conectat-la-internet-1160616,
evz.ro/slujbe-online-si-discutii-cu-preotii-pe-facebook.html,
www.ziuaconstanta.ro/stiri/eveniment/pocaitii-ataca-pe-internet-28562.html?print
www.facebook.com/SfantaFecioaraMariaMai...
www.facebook.com/Manastirea-Prislop-103
www.facebook.com/arsenie.boca/
www.facebook.com/pcalistrat/
www.facebook.com/athosul/